

Kan NOSACQ-50 mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet?

**- En explorativ studie med Nordic Safety Climate Questionnaire
NOSACQ-50 som verktyg**

Fanny Strömberg

Felicia Lind

**Personalvetarprogrammet, Examensarbete 15 hp
Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst
Vårterminen 2016**

**Handledare: Josefa Vega Matuszczyk
Examinator: Petri Kajonius**

**Kan NOSACQ-50 mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet?
- En explorativ studie med Nordic Safety Climate Questionnaire NOSACQ-50 som verktyg**

Grundskolan i Sverige är den största organisationen i landet och risker för attentat och andra förödande händelser kan förekomma. Skolattacken i Trollhättan som under hösten 2015 inträffade är ett exempel på ett sådant attentat som skett inom svensk skolverksamhet. Vid närmare granskning upptäcktes det att det finns mycket få publicerade studier kring säkerhetsklimat inom skolverksamhet, vilket väckte ett intresse att undersöka detta närmare. Syftet med föreliggande studie var att med kvantitativ ansats undersöka om Nordic Safety Climate Questionnaire kan mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. Mätinstrumentet NOSACQ-50 består av 50 påståenden som är indelade i 7 säkerhetsklimatdimensioner och 2 undersökningsområden. Då skolor präglas av barn och ungdomar har personalen ett stort ansvar för deras säkerhet och därför var det dem som blev föreliggande studies undersökningsdeltagare. I föreliggande studien gjordes ett bekvämlighetsurval och studien avgränsades till grundskoleverksamhet då det där fanns kontakter och goda möjligheter för att underlätta datainsamlingen. Urvalet bestod av 60 undersökningsdeltagare från 3 grundskolor i södra Sverige. Undersökningsdeltagarna var mellan åldrarna 22 år till 68 år där 17 var män, 43 var kvinnor och där 5 stycken har en arbetsledande befattning. Studiens resultat visade att NOSACQ-50 kan mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. NOSACQ-50 uppvisade en hög tillförlitlighet men två dimensioner (4 och 5) uppvisade ett lägre alfavärde. Det kan bero på att frågorna i dessa dimensioner kan vara mindre lämpade för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. NOSACQ-50 kunde inte urskilja säkerhetsklimatnivåer mellan grundskolorna.

Nyckelord: Säkerhetsklimat, NOSACQ-50, grundskoleverksamhet, grundskola

**Is it possible to measure safetyclimate within primary activity with NOSACQ-50?
- An explorative study with Nordic Safety Climate Questionnaire NOSACQ-50 as a
instrument**

The elementary school in Sweden is the largest organization in the country and the risks of attacks and other devastating events can occur. The school attack in Trollhattan in the autumn of 2015 is an example of such an attack that occurred in the Swedish school activity. During closer examination it was discovered that there are very few published studies about the safety climate in school activities, which created an interest to investigate this further. The aim of the present study was to investigate the quantitative approach of the Nordic Safety Climate Questionnaire, which is an instrument that can measure the security climate in primary activities. The measuring instrument NOSACQ-50 consists of 50 claims that are divided into 7 security climate dimensions and 2 study areas. When children and young people characterize schools, the staff has a great responsibility for their security and therefore it was those who were present studies survey participants. In the present study a convenience sample was made and the study was restricted to primary business since there were available contacts and therefore a good opportunity to facilitate data collection. The sample consisted of 60 study participants from 3 primary schools in southern Sweden. Study participants were between the ages of 22 years old to 68 years old, where 17 were men, 43 were women and where 5 have a managerial position. The study results showed that NOSACQ-50 could measure the security climate in primary activities. NOSACQ-50 showed a high reliability but 2 dimensions (4 and 5) exhibited a lower alpha value. It may be due to issues in these dimensions may be less suited for measuring safety climate in primary activities. NOSACQ-50 could not distinguish the security climate levels from primary schools.

Keywords: Safety Climate, NOSACQ-50, Elementary school, Primary Operations.

Vi vill tacka personalen på grundskolorna för att ni bidragit till examensarbetets kvalité och forskningsdata och ytterligare ett extra tack till våra kontaktpersoner på respektive skola som underlättat datainsamlingen under studiens gång. Vidare vill vi också ägna ett tack till vår handledare Josefa Vega Matuszczyk på Högskolan Väst.

Enligt Törner (2010) handlade säkerhetsarbetet i början av 1900-talet om att kvalitetssäkra procedurer och införskaffa säker utrustning i förebyggande syfte. Sedan dess har fokus från säker utrustning utvecklats till att istället sträva efter en välfungerande interaktion mellan människan och tekniken, där motivation och utbildning är grunden för ett säkert arbete. Kines et al. (2011) hävdar att medvetenheten kring säkerhet generellt har ökat inom de flesta organisationer under de senaste åren. Säkerhetsfrågor är numera ständigt aktuella och viktiga för en välfungerande verksamhet, där de anställda tillsammans skapar en förståelse för säkerheten inom deras organisation. Sveriges största organisation är skolan där det idag finns ca 1,4 miljoner elever och detta gör det till landets största arbetsplats, där alla människor ska ha rätt till en trygg och säker miljö. Skolorna i Sverige ställer stora krav på säkerhet då skolverksamheten är en öppen och utsatt mötesplats för människor med syfte att utbyta kunskap och där personalen har ett stort ansvar. Med tanke på skolattacken som i höstas inträffade på Kronan skolan i Trollhättan (Granlund, 2015) där en ung beväpnad man gick in på skolan och tog ett flertal liv, förstår man vikten av ett bra säkerhetsarbete. Brister i säkerhetsarbetet inom denna stora organisation kan ge förödande konsekvenser och ge negativa psykosociala påföljder för individerna och för hela landets skolväsende. Säkerhet är därför någonting som ständigt eftersträvas. Föreliggande studies syfte är att undersöka om det går att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet genom att använda instrumentet Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50) (Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 2013).

Säkerhetsklimat

Begreppen säkerhetskultur och säkerhetsklimat är ord som ofta och gärna används för att beskriva samma sak vilket är missvisande då begreppen berör helt olika saker. Törner (2010) hävdar att man vid förståelse och studerande av säkerhet och risker bör ta hänsyn till att dessa två begrepp har olika utgångspunkter. En organisation behöver både ha en stabil organisationskultur och ett stabilt organisationsklimat för att bidra med ökad trivsel bland medarbetarna, men också för att skapa en unik och säregen organisation. Törner (2010) rapporterar att säkerhetskultur präglas av gemensamma erfarenheter och normer inom organisationen som formar en kultur på arbetsplatsen. Säkerhetskulturen skapar mening, ordning och sammanhållning vilket är en förutsättning för organisering. Detta medan säkerhetsklimatet beskrivs som en social interaktion som baseras på organisationens kollektivt tolkade uppfattning av vad som sker inom organisationen. Törner (2008), Kines et al. (2011) och Pousette (2013) styrker alla att säkerhetsklimat är ett psykologiskt och socialt fenomen som inom organisationer är en gemensamt skapad och delad uppfattning. Neal och Griffin (2002) definierar även säkerhetsklimat som arbetsgruppens gemensamma perceptioner av policyer, procedurer och praktik kopplat till säkerhetsarbetet i organisationen. Cheyne, Cox, Oliver och Tomás (1998) menar att säkerhetsklimatet ger en överblicksbild av en organisations säkerhetsläge genom att man får medarbetarnas egen uppfattning av säkerheten och faror på arbetsplatsen. Törner, Pousette, Larsman, Eklöf och Hemlin (2015) rapporterar att en definition av säkerhetsklimat även innefattar hur personalen gemensamt upplever att deras värdegrund omsätts i det praktiska säkerhetsarbetet, till skillnad från definitionen säkerhetskultur som tidigare nämnt snarare avspeglar värdegrunden i attityder och beteenden.

Effekten av att ett gott säkerhetsklimat skapar i längden lägre olycksförekomst (Törner, 2010). Ett gott säkerhetsklimat visar enligt Törner (2010) en god effekt på minskade antal olyckor och en allmänt positiv inverkan på den rådande säkerheten och hur dessa faktorer fungerar. Detta då ett gott säkerhetsklimat leder till en högre säkerhetsmotivation inom organisationen, samt högre grad av delaktigt säkerhetsbeteende. Clarke (2006) styrker detta

argument då han hävdar att det finns positiva samband mellan ett gott säkerhetsklimat, gott säkerhetsbeteende och en lägre olycksförekomst.

Grundskoleverksamhet i Sverige

Skolverksamheten i Sverige är uppdelad i olika nivåer såsom förskola, grundskola, gymnasium och universitet beroende på elevernas ålder och grad av utbildning. En grundskola omfattar en nioårig skolform där varje läsår är uppdelat i vår och höstterminer och personalen inom grundskolan domineras generellt av kvinnor (Skolverket, 2016). Grundskolor kan både vara kommunala och fristående, där kommunala grundskolor ägs av kommunen medan en förening, stiftelse eller ett bolag äger friskolorna. Friskolor är godkända och inspekterade av skolinspektionen och undervisningsformen skiljer sig inte beroende på om de är en kommunal eller fristående grundskola (Skolverket, 2016). Grundskolan i Sverige styrs av regeringen och riksdagen och det är också dem som fattar beslut om riktlinjerna för lagar och förordningar, vilket innebär att grundskolan ingår i ett så kallat målstyrt system. Inom grundskoleverksamhet kallas ägaren för skolan, det vill säga kommunen eller respektive stiftelse, förening eller bolag, för huvudman och denne har tillsammans med skolans rektor huvudsakligt ansvar för den verksamhet som dagligen sker. Dessa skall i beslut om styrning av verksamheten utgå från skollagen, bestämda förordningar och den formulerade läroplanen (Skolverket, 2016). För ett välfungerande säkerhetsklimat i skolverksamheter är det viktigt att all personal är aktiva och uppmärksamma med sitt säkerhetsarbete.

Säkerhet inom grundskoleverksamhet

Säkerhetsakademien (2015) rapporterar att man under de senaste åren har upplevt ett behov av ett ökat trygghet och säkerhetsarbete på skolor. Detta har uppmärksammats genom fall av våld, hot och till och med skolattacker såsom händelsen som skedde på Kronan skolan i Trollhättan i oktober 2015 (Granlund, 2015). Skolorna i Sverige har sedan 1991 ett krav att följa Arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160) och (AFS 2012:3) för att aktivt arbeta med att öka tryggheten och säkerheten för eleverna (Arbetsmiljöverket, 2015). Enligt riktlinjerna om Våld och Hot i arbetsmiljön är det ett krav att man ska följa dessa. Rädda Barnen (2011) införde 2001 ett program som kallas "Tryggare skola" som innefattar olika typer av skolsäkerhet. Det är viktigt att personalen får god utbildning inom detta ämne, för att skaffa sig verktyg till att öka tryggheten och säkerheten på skolorna genom olika typer av metoder och arbetssätt. Syftet med programmet är att skapa och behålla ett tryggt skolklimat där alla lärare ska lära ut och alla elever ska kunna lära in i en trygg miljö som främjar utveckling. Kunskap och välkända rutiner inom skolväsendet som organisation kan förhindra många oförutsedda händelser och mycket oro kan förhindras hos både personal och elever. Detta tack vare förebyggande åtgärder, välfungerande säkerhetsrutiner, målinriktad information och en välfungerande säkerhetspolicy som enligt Skolverket (2016) förbättrar arbetskvalitén och miljön hos både skolpersonal och eleverna.

Skolan som organisationsform arbetar för att säkerställa att eleverna ska uppleva trygghet och säkerhet under skoltid. Skolverksamheten arbetar även efter och följer likabehandlingsplan, ordningsregler, policyregler & rastillsyn, skollagen 5 kap 6 §, trygghet & studiero och arbetsmiljölagen samt har speciella krisplaner med handlingsplaner för eventuella krissituationer (Skolverket, 2015). Inom skolverksamheten handlar säkerhetsklimat om att följa föreskrifter, lagar och regler för att skapa en trygg miljö för samtliga inom organisationen. För att exemplifiera hur andra organisationsformer arbetar med säkerhetsklimat så menar Törner (2010) att industriella organisationer mer fokuserar på att arbetsmiljön ska vara säker och att man ska kvalitetssäkra procedurer och införskaffa säker

utrustning i förebyggande syfte. Inom industriella organisationer ligger fokus på att säkerhetsarbetet ska skapa säkra arbetsplatser och arbetsförhållanden för personalen. Detta görs genom användande av bland annat skyddskläder, varningssystem och säkerhetsanordningar. Törner, Eklöf, Pousette och Stave (2011) hävdar att olycksfrekvensen inom livsmedelsindustrin är en av de högsta inom Svenskt arbetsliv. Inom livsmedelsorganisationer är det stort fokus på en annan typ av säkerhetsklimat som bland annat prioriterar hygien, matserveringsinrättningen, utrustning och att livsmedel hanteras rätt för att förhindra allergier och andra överkänsligheter som kan framkallas av livsmedel. Exempelvis varuintag, lokaler, tunga lyft, servering, maskiner ska alla godkännas för att skapa en säker arbetsmiljö och arbetsplats (Livsmedelsverket, 2015).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2011) beskriver att begreppet säkerhet inom skolverksamhet skapas vid frånvaro av risker och/eller att möjligheten för att risker uppstår är minimal. Säkerhet inom skolverksamheten innebär alltså att elever och personal inte ska utsättas för risker eller skador. Barnsäkerheten i Sverige anses vara en av de mest säkra i världen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2011) har angivit att ca 18 % av de olyckor som berör barn i Sverige sker inom skola och barnomsorgen och därför är ett gott säkerhetsklimat inom skolverksamheten en viktig faktor för att ytterligare kunna förbättra Sveriges skolors säkerhet.

Tidigare säkerhetsrelaterade åtgärder inom skolverksamhet

Tenfält (2016) rapporterar i en artikel om finska skolors säkerhetsklimat och hur viktigt det är att skapa säkerhetsmedvetenhet. I de finska skolorna utses en säkerhetslärare inom samtliga skolverksamheter för att tillsammans med rektorerna se till att alla medarbetare blir mer säkerhetsmedvetna på sin arbetsplats. Säkerhetslärarnas ansvar är enligt Tenfält (2016) att se till att informationen i den obligatoriska säkerhetsplanen som finns på vardera skola uppdateras. Dem ska även driva en öppen säkerhetsdialog mellan personal för att diskutera hur man ska agera om någonting som hotar säkerheten skulle inträffa. Det är viktigt att beakta att rektorn är den som har det huvudsakliga ansvaret för att bibehålla ett gott säkerhetsklimat inom skolverksamheten. Det framgår även i artikeln att det anses vara viktigt att dessa utvalda säkerhetslärare får genomgå regelbundna utbildningar för att hålla sig uppdaterade inom området.

Kända åtgärder inom finska skolverksamheten som vidtagits vid hotfulla situationer innan säkerhetsklimatsfrågan var lika aktuell som den är idag, var att lärarna per automatik samlade sina elever i klassrummen och låste dörrarna för att stänga ute det hotfulla. Detta har lett till nya byggregler som är specifika för skolverksamhet som kräver att det idag i nybyggda skolor måste finnas en extradörr i varje klassrum som kan användas av personal och elever i nödsituationer. Alla fönster måste även gå att öppna för att snabbt kunna utrymma klassrummen via den vägen (Tenfält, 2016). Efter det kända skolattentatet som under 2007 inträffade i Finland där en ung man mördade 7 elever och rektorn på skolan i en massaker (Vidlund, Stén & Castelius, 2007), har nu landet infört högtalarsystem och rutiner kring hur dessa ska skötas i ett krisläge på samtliga skolor som har blivit ett säkerhetskrav. Även övervakningskameror finns i de flesta skolor och visar att säkerhetsfrågan tas mer på allvar och kamerorna bidrar med viss trygghet, men dessa är i nuläget inte ett säkerhetskrav (Tenfält, 2016). Man menar på att det är svårt att förhindra våld och risker med hjälp av tekniska lösningar och ett exempel på detta är den så kallade ”röda knappen” som finns utsatt på en viss plats dit bara personalen har tillgång, som med ett knapptryck ska stänga och låsa samtliga entréer till skolan för att stänga ute hotet. Detta bidrar emellertid med vissa problem då instängningsfunktionen även kan fungera som en utestängningsfunktion för exempelvis elever som skulle behöva ta sig in till säkerhet i skolbyggnaden.

Jansson (2015) som är ordförande i Lärarnas Riksförbund diskuterar i samband med skolattacken i Trollhättan (Granlund, 2015) att en skola inte ska behöva utrustas med vakter och säkerhetsteknik för att kunna vara en trygg och säkert arbets- och utbildningsplats. Detta samtidigt som Jansson (2015) menar att tillgängligheten för att komma in på skolan bör vara begränsad för att minska risker som kan uppkomma och för att personalens säkerhetsklimat på arbetet ska vara bra. Som ordförande i Lärarnas Riksförbund kräver Jansson (2015) nu att Sveriges kommuner och friskolor ser över hur säkerhetsrutinerna fungerar inom skolverksamheterna. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2011) menar att elevernas förutsättningar för att undvika skador, olyckor och risker blir större, respektive mindre beroende på bland annat bakgrund (familjens status, vart man bor geografiskt) och individuella förutsättningar (fysik, utveckling, ålder). Detta är någonting som bör tas till hänsyn inom grundskoleskolverksamheten och som personalen bör vara medvetna om för att i vardagligt arbete främja för en bättre säkerhetskultur.

Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50)

NOSACQ-50 som mätinstrument skapades genom att Kines et al. (2011) studerade forskning inom områdena säkerhets- och organisationsklimat. Utifrån detta påbörjades 2003 ett utvecklingsarbete av mätinstrumentet utav en grupp arbetsmiljöforskare där alla forskare var från nordiska länder. Mätinstrumentet utvecklades, utformades och skapades genom 4 studier, dessa studiers huvudsakliga syfte var enligt Kines et al. (2011) att utveckla ett nordiskt frågeformulär som förenar forskning med resultat kring säkerhetsklimat. Under utvecklingsarbetet av NOSACQ-50 låg stort fokus på att skapa god validitet och reliabilitet för att delvis kunna skapa en god kvalitet och kunna sticka ut från den stora mängd liknande instrument inom detta område som redan fanns (Kines et al., 2011). Den första av 4 studier gjordes inom byggindustrin där respondenterna var 753 byggindustriarbetare från de 5 nordiska länderna. Den andra studien gjordes inom svensk livsmedelsindustri och respondenterna var 288 livsmedelsindustriarbetare. I den tredje studien bestod urvalet av 139 byggarbetare från 9 olika arbetsplatser, 1 i Danmark och 8 i Finland, även denna studie gjordes inom byggindustrin. Den fjärde studien baserades på 160 respondenter som kom ifrån ett bekvämlighetsurval från 4 nordiska länder där 80 respondenter kom ifrån Sverige, 36 respondenter från Danmark, 32 respondenter från Island och 12 stycken respondenter kom från Norge (Kines et al., 2011). Genom dessa 4 studier ändrades svarskalet från en femgradig likertskala till en fyrgradig likertskala. Mätinstrument gick från att ha 45 påståenden till att idag bestå av 50 påståenden och det var mycket arbete med de 7 säkerhetsklimatdimensionerna, där det kontinuerligt skedde justeringar.

I föreliggande studie används den slutgiltiga versionen av NOSACQ-50 (Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 2013) som består av 50 påståenden som är indelade i 7 säkerhetsklimatdimensioner (för en överskådlig bild av dessa, se tabell 1). Dessa 7 säkerhetsklimatdimensionerna finns med i enkäten för att uppfylla kriterierna om att det skulle finnas teoretiskt och empiriskt forskningsstöd för att främja validiteten i frågeformuläret (Kines et al., 2011). Dessa 50 påståenden är även indelade i 2 undersökningsområden där påstående 1 – 23 mäter undersökningsdeltagarens uppfattning av ledningens säkerhetsarbete. Påstående 24 – 50 mäter undersökningsdeltagarens uppfattning av arbetsgruppens säkerhetsarbete (se tabell 2 för mer ingående beskrivning av dessa undersökningsområden). När det kommer till själva enkätkonstruktionen gjorde Kines et al. (2011) ett medvetet val att inte försöka komma åt individuella attityder kring säkerhet och arbetsmiljö. Detta då Kines et al. (2011) menar att säkerhetsklimat består av gemensamma uppfattningar av medlemmarna i arbetsgruppen. Samma gäller undersökningsområdet som undersöker ledningens säkerhetsarbete där det inte heller är intressant att studera hur enskilda

chefer agerar utan man är ute efter hela ledningsgruppens bild. Törner (2010) hävdar att bra samspel och samverkan skapar säkerhet. Säkerhet och säkerhetsklimat bygger på samspelet mellan personalen, hur de på sin arbetsplats interagerar med varandra och deras kollektiva uppfattning om hur säkerhetsfaktorer fungerar. Vid utvärdering av en organisations säkerhetsklimat hävdar Kines et al. (2011) att NOSACQ-50 är ett effektivt och lämpligt instrument för att undersöka just den rådande och kollektiva bilden av säkerhetsklimat som enligt tidigare uppgifter bör ge en god och relevant bild av säkerhetsklimatet. Utrustning och så kallade kvalitetssäkrade procedurer anses snarare vara kompletterande säkerhetsåtgärder än att dessa på egen hand utgör ett komplett och funktionellt säkerhetsklimat (Kines et al., 2011).

NOSACQ-50 har inte tidigare använts som mätinstrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet, då det oftast används för att undersöka industriella organisationers säkerhetsklimat. Frågeformuläret är från början inte avsett eller framtaget för grundskoleverksamhet och därför syftar föreliggande studie på att undersöka om NOSACQ-50 kan användas för att mäta säkerhetsklimat inom denna typ av verksamhet. Då skolan är Sveriges största organisation där barn, ungdomar och personal dagligen vistas, är det viktigt med ett gott säkerhetsklimat som främjar en trygg miljö. Föreliggande studie undersöker 3 olika grundskolor vilket gör det intressant att samtidigt undersöka om NOSACQ-50 kan urskilja säkerhetsklimatnivåer mellan dessa skolor. Med säkerhetsklimatnivåer menas i detta fall att man tydligt kan urskilja skillnader i hur skolorna arbetar med säkerhetsklimat.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att använda den väletablerade enkäten NOSACQ-50 för att undersöka om det går att mäta säkerhetsklimatet inom skolverksamhet på grundskolenivå.

- Är NOSACQ-50 ett tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet?
- Kan NOSACQ-50 skilja ut säkerhetsklimatnivåer mellan olika grundskoleverksamheter?

Metod

Undersökningsdeltagare

Undersökningsdeltagarna var 60 stycken anställda inom tre olika grundskolor i södra Sverige. De anställda i studien innefattar arbetsledande befattningar såsom rektorer och arbetsledare samt undervisande personal såsom lärare och pedagoger. Majoriteten av undersökningsdeltagarna var kvinnor utan arbetsledande befattning som var födda mellan 1994 och 1948. Av de svarande var 26 stycken (43%) undersökningsdeltagare från en skolverksamhet där de valde att besvara enkäten i pappersform och resterande 34 stycken (57%) besvarade enkäten via webbenkät. Av alla undersökningsdeltagare var 17 stycken män (28%) och 43 stycken (72%) kvinnor, samtliga var mellan åldrarna 22 år och 68 år ($M = 44.70$, $SD = 9.33$). I åldersgrupp ett (åldersspann 22 år till 40 år) fanns 11 stycken undersökningsdeltagare (18%) och i åldersgrupp två (åldersspann 41 år till 68 år) fanns 49 stycken (82%) undersökningsdeltagare. Av urvalet hade fem stycken (8%) en arbetsledande befattning. Från kommunal skola i kommun 1 var det 26 (44%) undersökningsdeltagare, kommunal skola i kommun 2 bestod av 20 (33%) undersökningsdeltagare och friskolan i kommun 1 bestod av 14 (23%) undersökningsdeltagare. Dessa undersökningsdeltagare har

valts utifrån bekvämlighetsurval, där vi vände oss till skolor där det fanns kontakter på studiens valda grundskoleverksamheter som underlättade datainsamlingen.

Procedur

Kommunal skola i kommun 1. Denna skolverksamhet valdes då det fanns en tillgänglig kontakt som har en arbetsledande befattning på skolan. En avgränsning gjordes gällande nivå på skolverksamhet då kontakter fanns på grundskolenivå, vilket gav goda möjligheter att underlätta datainsamlingen.

Processen började genom att skicka frågeformuläret NOSACQ-50 och studiens missivbrev (bilaga 1) till kontaktpersonen så denne fick en förståelse av studien och dess syfte för att utifrån informationen kunna fatta ett beslut gällande skolans deltagande. Efter att kontaktpersonen godkänt mätinstrumentet fick hen välja besvarandeform av detta, antingen i pappersform eller via en webbenkät. Säkerhetsklimatet på denna skola undersöktes genom pappersenkät under en kompetensdag då personalen inte undervisade. På varje enkäts förstasida fanns en kopia av missivbrevet som gav information om studien till undersökningsdeltagarna. Själva enkäten innehöll instruktioner för hur besvarandet skulle ske och vilken information som skulle lämnas. Insamlingen av data skedde genom att var och en av undersökningsdeltagarna själva lade sin besvarade enkät i en försluten låda. Denna låda hämtades senare under dagen av oss.

Kommunala skolor i kommun 2. Även här fanns en kontaktperson tillgänglig. Denna hade till skillnad från kontaktpersonen på den kommunala skolan i kommun 1 inte en arbetsledande befattning. Eftersom grundskolan i kommun 2 är uppdelad efter årskurserna i tre olika separata skolor (första klass till tredje klass, fjärde klass till sjätte klass och sjunde klass till nionde klass) fick vi vända oss till en administratör på varje skola som förmedlade informationen vidare till undersökningsdeltagarna. Utöver detta var det vår kontaktperson som medlade mellan oss och rektorerna på skolorna för att få godkännande av enkäten. Skolan valde att besvara en webbenkät som administratörerna ansvarade för att skicka ut och denna fanns tillgänglig i två veckors tid. En kopia av studiens missivbrev (se bilaga 1) fanns i instruktionerna i början av webbenkäten för att informera varje undersökningsdeltagare om studien. Två dagar innan ”deadline” skickades en påminnelse ut som administratörerna mejlade till personalen. Då det efter två veckor inte kommit in tillräckligt med svar förlängdes tiden de hade på sig att besvara enkäten i ytterligare en vecka. Enkäten skickades ut på nytt till varje personal på de olika skolorna. Ett inlägg på personalens gemensamma databas lades även ut. Vid första utskicket av enkäten samlades 10 svar in och med påminnelse ett i form av mejl till all personal samlades ytterligare 2 svar in. Vid påminnelse 2 skickades enkäten ut på nytt till all personal samt lades information ut på skolornas gemensamma databas för personalen, vilket resulterade i ytterligare 8 svar.

Friskola i kommun 1. Denna grundskola valdes då en god kontakt med rektorn fanns som utsågs till kontaktperson. Först skickades ett mejl ut med en förfrågan om grundskolan hade möjlighet och intresse av att delta i studien. Efter en positiv bekräftelse mejlades enkäten och missivbrevet för godkännande av rektorn. Detta godkändes av rektor och webbenkät valdes som insamlingsmetod. Det var även rektorn som sedan skötte så att enkäten gjordes tillgänglig till relevant personal på skolan och tidsperioden för besvarandet var två veckor.

Etiska överväganden. I föreliggande studie fick samtliga medverkande information om studiens syfte, deras roller och rättigheter som undersökningsdeltagare innan de gav besked om godkännande till samtycke. Informationen som gavs ut innehöll en kort presentation av studiens författare och hur man kan få kontakt med dessa och deras handledare. Undersökningsdeltagarna blev informerade om att NOSACQ-50 är en väletablerad enkät som kommer användas i undersökningen, beräknad tid för deltagande och att deras svar enbart

kommer användas i forskningssyfte. De fick även veta att de under hela processen har rätt att avbryta sitt deltagande utan att det ger några som helst konsekvenser. Information om att deltagandet var helt frivilligt samt att svaren kommer behandlas konfidentiellt, det vill säga att svaren inte går hänföra till specifik undersökningsdeltagare var även tydligt. Slutligen informerades det om vart den färdiga uppsatsen kommer publiceras och att man som undersökningsdeltagare i studien gärna får ta del av slutresultatet om intresse finns.

Bortfall. Bortfallet bestod av 5 personer som inte fyllde i enkäten korrekt, två personer lät bli att besvara enskilda frågor medan tre personer slutade svara efter halva enkäten. De typer av påståenden i enkäten som inte besvarades berörde område arbetsgruppens säkerhetsarbete. Det är ett slumpmässigt bortfall då de undersökningsdeltagare som av olika anledningar valt att inte besvara hela enkäten kom från olika skolor, hade olika befattning, kön och åldrar.

Instrument

Allmänt. Det instrument som användes för att undersöka och mäta säkerhetsklimat var Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50) (Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 2013). NOSACQ-50 består av 50 påståenden och 3 bakgrundsinformationsfrågor där undersökningsdeltagarna ombes att ange kön, födelseår och om de har en ledande befattning eller inte (Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 2013). Frågeformulärets 50 påståenden ingår i 7 säkerhetsklimatdimensioner (se tabell 1 för exempel på varje dimension).

Kines et al. (2011) förtydligar att de 7 säkerhetsklimatdimensionerna grupperas i 2 undersökningsområden, där det första mäter ledningens säkerhetsarbete (dimension 1 till 3) och där det andra mäter arbetsgruppens säkerhetsarbete (dimension 4 till 7) (se tydligare överblick i tabell 2). För att försöka undvika att undersökningsdeltagarna besvarar påståendena enligt monotona svarsmönster infogade även Kines et al. (2011) ett antal omvända påståenden som blandats med de positivt formulerade. Dessa är påstående 3, 5, 8, 9, 13, 15, 18, 21, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 41, 45, 47 och 49. Frågeformuläret besvaras utifrån en fyrgradig likertskala från 1 (stämmer inte alls) till 4 (stämmer helt) (Kines et al., 2011) som Kylén (2004) anser vara positivt för att utesluta neutrala svarsmönster. Samtliga 50 påståenden kodades så att högre värden indikerade ett mer gynnsamt säkerhetsklimat.

Tabell 1

NOSACQ-50 säkerhetsklimatdimensioner, beskrivning och exempel på påstående

Säkerhetsklimatdimension	Beskrivning	Exempel på påstående
1. Management safety priority, commitment and competence (Påstående 1 - 9)	Personalens uppfattning av hur ledningen prioriterar, arbetar med och vad dem kan om säkerhet	Vi som arbetar här har förtroende för ledningens förmåga att hantera säkerhet
2. Management safety empowerment (Påstående 10 – 16)	Personalens uppfattning av hur ledningen uppmuntrar, tar hänsyn till och påverkar säkerhetsarbetet	Ledningen tar aldrig hänsyn till medarbetarnas förslag rörande säkerhet här
3. Management safety justice (Påstående 17- 22)	Personalens uppfattning av hur ledningen hanterar olyckor	Ledningen samlar in tillförlitlig information vid utredning av olyckor
4. Workers' safety commitment (Påstående 23 – 28)	Personalens uppfattning av hur de själva relaterar till säkerhet på arbetsplatsen	Vi som arbetat här anstränger oss verkligen tillsammans för att uppnå en hög säkerhetsnivå
5. Workers' safety priority and risk non-acceptance (Påstående 29 – 35)	Personalens uppfattning av hur man ser på risker och riskfyllt beteende på arbetsplatsen	Vi som arbetar här accepterar riskfyllt beteende, så länge inga olyckor sker
6. Safety communication, learning, and trust in co-worker safety competence (Påstående 36 – 43)	Personalens uppfattning av hur man tillsammans på arbetsplatsen kan förbättra säkerheten	Vi som arbetar här försöker finna en lösning om någon påpekar ett säkerhetsproblem
7. Workers' trust in the efficacy of safety systems (Påstående 44 – 50)	Personalens uppfattning av effektiviteten i säkerhetssystem- och åtgärder	Vi som arbetar här anser att skyddsronder inte påverkar säkerheten

Tabell 2

Beskrivning av NOSACQ-50s två undersökningsområden

Undersökningsområde	Beskrivning	Exempel på påstående
Ledningens säkerhetsarbete (påstående 1 – 23)	Uppfattningen av hur chefer och arbetsledare på den här arbetsplatsen hanterar säkerhet	Vi som arbetar här har förtroende för ledningens förmåga att hantera säkerhet
Arbetsgruppens säkerhetsarbete (påstående 24 – 50)	Uppfattningen av hur personalen på den här arbetsplatsen hanterar säkerhet	Vi som arbetar här tar gemensamt ansvar för att det alltid är ordning och reda på arbetsplatsen

Not. Beskrivande överblick av Kines et al. (2011) och deras uppdelning av NOSACQ-50s två undersökningsområden; ledningens säkerhetsarbete och arbetsgruppens säkerhetsarbete.

Reliabilitet. Chronbachs alfa i föreliggande studie är .91. Kines et al. (2011) hävdar att NOSACQ-50 är ett av de få instrumenten inom detta forskningsområde som visar sig ha genomgående god validitet och reliabilitet. Kines et al. (2011) hade i tidigare studie en reliabilitet mellan .79 - .86 i de 7 säkerhetsklimatdimensionerna och i föreliggande studie låg reliabiliteten mellan .61 - .81 i de 7 säkerhetsklimatdimensionerna (se tabell 3 för mer utförlig information).

Resultat

Är NOSACQ-50 ett tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet?

Chronbachs alfa för NOSACQ-50 för föreliggande studie var .91 medan Kines et al. (2011) fick fram Chronbachs alfa för NOSACQ-50 i tidigare studie .81. Resultat för hela urvalsgruppen för NOSACQ-50 för föreliggande studie var ($M = 3.49$, $SD = .31$) där det blev ett bortfall på fem personer ($N = 55$). Minimumvärdet för föreliggande studie var 2.74 och maximumvärdet var 4.00. Chronbachs alfa för NOSACQ-50 för föreliggande studie för de 7 olika säkerhetsklimatdimensionerna låg mellan .61 - .81 i de 7 säkerhetsklimatdimensionerna (se tabell 3 för mer utförlig information om resultatet).

Tabell 3

Överblick av föreliggande studie och de 7 säkerhetsklimatdimensionerna i NOSACQ-50 samt en jämförelse av Chronbachs alfa med Kines et al. (2011)

Säkerhetsklimatdimension	N	M	SD	α Föreliggande studie	α Kines et al. (2011)
1. Management safety priority, commitment and competence	60	3.43	0.43	.73	.85
2. Management safety empowerment	60	3.34	0.49	.72	.79
3. Management safety justice	59	3.73	0.36	.74	.81
4. Workers' safety commitment	58	3.50	0.46	.61	.86
5. Workers' safety priority and risk non-acceptance	58	3.28	0.49	.67	.81
6. Safety communication, learning, and trust in co-worker safety competence	57	3.54	0.42	.80	.85
7. Workers' trust in the efficacy of safety systems	56	3.64	0.43	.81	.85

Not. Beskrivning av N = antal undersökningsdeltagare, M = medelvärde, SD = standardavvikelse och α = Chronbachs alfa på de 7 säkerhetsklimatdimensionerna i föreliggande studie. Beskrivning av en jämförelse med Kines et al. (2011) och deras fjärde och sista studie i utvecklingsarbetet av NOSACQ-50.

Kan NOSACQ-50 skilja ut säkerhetsklimatnivåer mellan olika grundskoleverksamheter?

Vid genomförandet av envägs ANOVA för att skilja ut säkerhetsklimatnivåerna mellan skolverksamheterna visar resultatet att det inte är statistiskt signifikant på .05-nivån och ($M = 3.49$) för kommunal skola i kommun 1, ($M = 3.40$) för kommunal skola i kommun 2, ($M = 3.60$) för friskola i kommun 1 och F värdet = 1.54 (se tabell 4 för antal, M , SD och 95%-igt konfidensintervall för frågeställning två).

Tabell 4

Beskrivning av skillnad i antal, M , SD och konfidensintervall mellan skolorna i föreliggande studie

Skola	N	M	SD	95%-igt Konfidensintervall för medelvärdena	
				Lägre	Övre
Kommunal skola i kommun 1	24	3.49	0.35	3.34	3.64
Kommunal skola i kommun 2	17	3.40	0.26	3.27	3.54
Friskola i kommun 1	14	3.60	0.28	3.44	3.76

Not. N = antal undersökningsdeltagare, M = medelvärde, SD = standardavvikelse. Ett 95%-igt Konfidensintervall innebär att medelvärdet (M) med 95% sannolikhet befinner sig mellan det lägre och övre värdet.

Diskussion

Syftet med denna studie var att använda den väletablerade enkäten NOSACQ-50 för att undersöka om det går att mäta säkerhetsklimatet inom skolverksamhet på grundskolenivå. Denna studie resulterade i att frågeformuläret NOSACQ-50 kan och är ett tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. Det visar sig att NOSACQ-50 däremot inte kan urskilja säkerhetsklimatnivåer mellan de olika grundskoleverksamheter som deltagit i studien.

Är NOSACQ-50 ett tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet?

Resultatet på frågeställning ett visar att den interna reliabiliteten och alfavärdet för hela studien blev .91. Detta är ett högt och bra resultat som visar på mycket god reliabilitet. NOSACQ-50 visar sig alltså i föreliggande studie vara ett mycket tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. I resultatet görs en jämförelse med Kines et al. (2011) och deras senaste studies alfavärde som visade sig vara .81, vi jämförde detta alfavärde med föreliggande studies alfavärde som var .91. Detta för att förtydliga att

NOSACQ-50 är ett mycket tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet.

Vid jämförelse av resultatet av de 7 säkerhetsklimatdimensionerna i föreliggande studie och med Kines et al. (2011) visade det sig att 5 av 7 säkerhetsklimatdimensioner hade en reliabilitet över .70 (se tabell 3). De två säkerhetsklimatdimensionerna som får en lägre reliabilitet och lägre tillförlitlighet är dimension 4 (Workers' safety commitment, $\alpha = .61$) och dimension 5 (Workers' safety priority and risk non-acceptance, $\alpha = .67$). Detta kan bero på att dimension 4 och 5 inte är lika välanpassade till grundskoleverksamhet som övriga dimensioner. Dimension 4 och 5 kan bättre lämpa sig för studier kring uppfattning av säkerhetsklimat inom industriella verksamheter då mätinstrumentet NOSACQ-50 som tidigare nämnt från början var framtagen och avsedd för just denna typ av verksamhet (Kines et al., 2011).

Vid närmare granskning av dessa två säkerhetsklimatdimensioner och deras reliabilitet visar det sig att Chronbachs alfa kan bli upp till .83 på både dimension 4 och 5 om vissa påståenden inom dessa hade tagits bort. Dimension 4 (workers' safety commitment, påstående 23 – 28) lägger fokus på personalens uppfattning av hur arbetsgruppen relaterar till säkerheten på arbetsplatsen och påstående 23: Vi som arbetar här anstränger oss verkligen tillsammans för att uppnå en hög säkerhetsnivå, är ett exempel på ett påstående som inom denna dimension visar sig dra ner på alfavärdet. Dimension fem (workers' safety priority and risk non-acceptance, påstående 29 – 35) lägger fokus på personalens uppfattning av hur de ser på risker och riskfyllt beteende på arbetsplatsen och påstående 31: Vi som arbetar här accepterar riskfyllt beteende, så länge inga olyckor sker, är ett exempel på ett påstående som inom denna dimension visar sig dra ner på alfavärdet (Kines et al., 2011). Varför just dessa påståenden inom dimension 4 och 5 drar ner alfavärdet tror vi beror på att dessa inte är anpassade till skolan som verksamhet. Vid omformulering av dessa påståenden hade man eventuellt kunna anpassa dem bättre till föreliggande studiens verksamhet vilket hade kunna resultera i ett alfavärde över .70 som de övriga fem säkerhetsklimatdimensionerna har.

Validiteten i föreliggande studie är relativt bra då det har gått att mäta det studien avsett att mäta och då vi fått fram resultat som svarat på respektive frågeställning som formulerats. Kines et al. (2011) nämner att NOSACQ-50 har en genomgående god validitet och reliabilitet och under hela utvecklingsarbetet av frågeformuläret har stort fokus legat på att behålla detta. Det gör att validiteten i föreliggande studie även här är god, då vi använt oss av ett redan konstruerat instrument med god validitet. Validiteten hade möjligtvis kunnat gå att förbättra ytterligare om vissa påståenden omformulerades och/eller bytts ut i NOSACQ-50. Detta genom att anpassa och tydligare rikta påståendena mot studiens undersökningsområde som är grundskoleverksamhet. NOSACQ-50 innehåller totalt 50 påståenden som är fördelade i 2 undersökningsområden där den ena syftar på att mäta ledningens säkerhetsarbete och den andra syftar istället på att mäta arbetsgruppens säkerhetsarbete (Kines et al., 2011). Dessa 2 undersökningsområden är fördelade så att de 23 första påståendena mäter ledningens säkerhetsarbete och de resterande 27 påståendena mäter arbetsgruppens säkerhetsarbete. Vi resonerar kring om detta val av struktur kan påverka hur undersökingsdeltagarna besvarar frågeformuläret då man exempelvis i början av undersökningen är mer uppmärksam på det man besvarar än på slutet. Att blanda påståenden från respektive undersökningsområde anser vi eventuellt hade kunnat motverka en sådan effekt.

Kan NOSACQ-50 skilja ut säkerhetsklimatnivåer mellan olika grundskoleverksamheter?

Resultatet på frågeställning två visar att det inte går att skilja ut säkerhetsklimatnivåer mellan de 3 olika grundskoleverksamheterna. Det finns heller inte någon signifikant skillnad på .05-

nivån vilket beror på att spridningen inom de 3 grundskoleverksamhetsgrupperna skiljer sig för mycket. I föreliggande studie var urvalet/antal undersökningsdeltagare väldigt ojämnt från de olika skolorna (se tabell 4) vilket kan ha påverkat den signifikanta skillnaden. Det man däremot kan urskilja mellan de olika grundskoleverksamheterna är att deras medelvärden bildar en ”trappa”, där medelvärdet för kommunal skola från kommun 2 var lägst och medelvärdet från friskolan i kommun 1 var högst (från $M = 3.40$ till $M = 3.60$). Friskolan hade det högsta medelvärdet och det tror vi kan bero på att man inom friskolor är mer måna om att följa föreskrifter och regler. Detta för att aktivt arbeta efter dessa för att försöka hålla samma nivå och kvalitet på säkerhetsfaktorn som kommunala skolor strävar efter. En studie med fler undersökningsdeltagare och med fler friskolor hade emellertid behövts för att kunna säkerställa denna slutsats.

Metodkritik

Gällande genomförande av metoden i föreliggande studie fanns det en del förbättringsområden som är relevanta att ta hänsyn till. Det hade varit värdefullt med ett större antal undersökningsdeltagare som kommer från fler skolverksamheter från olika kommuner. Detta för att i större utsträckning kunna se om det går att mäta säkerhetsklimat inom Sveriges grundskoleverksamheter med NOSACQ-50 som instrument.

Då datainsamlingen skedde utifrån 3 olika grundskoleverksamheter gav det viss påverkan på både hur insamlingsförloppet fungerade och på studiens resultat. Vi funderade bland annat kring valet av pappersenkät eller webbenkät och huruvida det kunde påverka själva datainsamlingen och effektiviteten av detta. Kylén (2004) diskuterar kring att en webbenkät i de flesta fall ger bäst respons hos undersökningsdeltagarna, medan det i vissa fall kan fungera bättre med en pappersenkät. Till största del beror instrumentets besvarandeform på urvalet som skall ingå i studien då man får anpassa detta efter dem vilket vi i denna studie gjorde då varje grundskola fick välja format av enkäten. Man bör ta hänsyn till att inte lockas av att utgå från det enklaste (vilket ofta är att skicka ut en webbenkät) utan det handlar åter igen om att anpassa sin studie efter undersökningsdeltagarna. Det viktigaste är trots allt inte formatet på enkäten utan att man inte skall underskatta tidsåtgången för att få en väl genomförd enkätundersökning då en god studie tar tid att genomföra (Kylén, 2004). Hur, när och var enkäten besvarades visade sig också ge en effekt på insamlingsförfarandet då kommunal skola i kommun 1 som valde pappersenkät i samband med en kompetensdag gav flest besvarade enkäter. Samtliga undersökningsdeltagare från kommunal skola i kommun 1 fyllde samtidigt i enkäten vilket kan ha resulterat att alla enkäter från denna grundskola på ett effektivt sätt kunde samlas in och ge flest besvarande enkäter. Medan de enkäter som kom in via webbenkät krävde mer tid och fler påminnelser samt gav en mindre mängd besvarande enkäter.

Svarsfrekvensen i föreliggande studie var mycket bra (91,6%) men den hade möjligtvis kunnat bli ännu bättre, om utlämnandet av frågeformuläret hade skett genom samma typ av kontaktperson på samtliga skolor. I två av tre fall skedde utlämningen direkt från rektorerna vilket skapade en snabb och effektiv ut och inlämning av frågeformuläret där de allra flesta var komplett ifyllda. På den tredje grundskolan skedde kontakten med en lärare som medlade mellan oss och rektorerna samt administratörer som hanterade utlämnandet av webbenkäten. Till skillnad från de två andra processerna fick vi här skicka ut två påminnelser (den första efter två veckor och den andra efter ytterligare en vecka) för att få in tillräckligt med data. Detta kan grunda sig i att undersökningsdeltagarna prioriterade frågeformulären mer när rektorn i fråga var den som skötte utlämningen av NOSACQ-50.

Implikationer

När samtliga frågeformulär var insamlade hade ett flertal undersökningsdeltagare kommenterat att de hellre hade sett att påståendena hade formulerats i jag-form (jag som arbetar här anser...) och inte i vi-form (vi som arbetar här anser...), som samtliga påståenden i frågeformuläret var utformat efter. Detta då dessa personer ansåg att det var svårt att svara för hela arbetsgruppens uppfattning gällande säkerhetsklimatet. Dessa personer menade på att det var svårt att sätta sig in i hur de andra tänker när man endast kan svara utifrån sig själv. Varför påståendena är formulerade på detta sätt menar Kines et al. (2011) beror på att frågeformuläret syftar på att undersöka en gemensam bild av en grupps uppfattade säkerhetsklimat, då det är en socialt delad uppfattning och därför anses inte individuella uppfattningar relevanta att undersöka. Kommentarererna vi fick in berörande detta kan grundas i att det inom skolverksamheten inte förekommer så pass tydliga arbetsgrupper då man som anställd inom grundskoleverksamhet arbetar mycket självständigt där man planerar sitt eget arbete utefter sitt specifika ämnesområde och sina elever. Detta skulle kunna vara en anledning till att de upplever en svårighet när det kommer till att besvara enkäten utifrån en vi-form då mängden individuellt arbete påverkar individens uppfattning. Som tidigare nämnt är NOSACQ-50 från början utformad för att undersöka industriella organisationer där det i många fall finns tydliga arbetsgrupper (Törner, 2010) som kan göra att vi-känslan blir starkare och därför kan det vara lättare att besvara påståendena efter hur de gemensamt upplever säkerhetsklimatet. Vid jämförelse med skolverksamheten där dessa arbetsgrupper inte är lika tydliga kan det därför vara svårt att besvara varje påstående utifrån ett kollektivt perspektiv.

Alla skolor i hela Sverige får varje år ut föreskrifter och regler gällande säkerhetsrutiner och arbete som skall följas (Skolverket, 2015). Men varje skola gör utifrån dessa dokument egna och unikt anpassade rutiner och tolkningar för det arbetet som bäst lämpar sig för just den skolan. Detta kan skapa vissa skillnader i säkerhetsarbetet och säkerhetsklimat vilket kan vara en faktor som kan ha påverkat medelvärdena mellan grundskolorna i frågeställning 2 i föreliggande studie. Artikeln om skolan i Finland som infört ett eget säkerhetssystem (Tenfält, 2016) är ett exempel på hur dessa olika tolkningar och uppfattningar av regelverk och föreskrifter kan yttra sig. Just denna finska skola har inom sin verksamhet fokuserat extra på hur viktigt det är att skapa säkerhetsmedvetenhet genom att bland annat utse en säkerhetslärare inom majoriteten av skolverksamheter som arbetar för en säkrare skola och för att skapa en bättre och mer öppen dialog om säkerhetsklimat.

Inför framtida studier

Det skulle vara av intresse om fler studier och undersökningar gjordes om säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet med NOSACQ-50 som instrument för att samla ytterligare data inom ämnet. Det hade utifrån ännu en aspekt varit intressant att göra en likande studie med fler skolor som ingår för att bland annat kunna se om denna studies resultat gällande medelvärdena hade speglat en större del av Sveriges grundskolor. Detta för att eventuellt kunna dra en mer säker slutsats kring att friskolor generellt har ett bättre och mer hållbart säkerhetsklimat än kommunala skolor. Om det hade varit så, hade det kunna bidra med en betydelse för det praktiska säkerhetsklimatarbetet inom grundskolorna och dess verksamhet. I vårt fall fanns det ingen tidigare forskning kring mätning av säkerhetsklimat inom grundskoleverksamheten vilket skapade avsaknaden av teorier kring ämnet. Detta ansåg vi både vara negativt utifrån dessa aspekter, men även positivt då vi fick tillfälle att utforska ett nytt område som vi anser vara viktigt att sprida kunskap kring. Det hade varit intressant att med hjälp av andra liknande studier kunna skapa en uppfattning av och värdera de resultat föreliggande studie fått bra.

Denna studie syftade till att undersöka om NOSACQ-50 kan användas för att mäta

säkerhetsklimat inom grundskolenivå. För att genomföra studien krävdes ett mätinstrument som har god validitet och reliabilitet. Därför har vi även undersökt om det väletablerade frågeformuläret NOSACQ-50 är tillförlitligt nog för att mäta säkerhetsklimat inom andra verksamheter än industriella sådana, såsom grundskoleverksamhet som är studiens valda område. Sammanfattningsvis har denna studie resulterat i att frågeformuläret NOSACQ-50 kan och är ett tillförlitligt instrument för att mäta säkerhetsklimat inom grundskoleverksamhet. Det visar sig emellertid att 2 av 7 säkerhetsklimatdimensioner (4 och 5) skulle kunna genomgå vissa omformuleringar för att öka reliabiliteten och tillförlitligheten ytterligare och för att anpassa instrumentet för studiens specifika verksamhetsområde. NOSACQ-50 kan däremot inte urskilja säkerhetsklimatnivåer mellan olika grundskoleverksamheter.

Referenser

- AFS 2012:3. *Arbetsmiljölagen*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
Arbetsmiljöverket. (2015). *Arbetsmiljölagen*. Hämtad 2016-05-09 från <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/lagar-och-regler-om-arbetsmiljo/arbetsmiljolagen/#4>
- Cheyne, A., Cox, S., Oliver, A., & Tomás, J.M. (1998). Modelling safety climate in the prediction of levels of safety activity. *Work & Stress*, 12(3), 255-271. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/02678379808256865>
- Clarke, S. (2006). The relationship between safety climate and safety performance: A meta-analytic review. *Journal of Occupational Health Psychology*, 11(4), 315-327. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/1076-8998.11.4.315>
- Forskningscenter for Arbejdsmiljø. (2013). *Safety Climate Questionnaire - NOSACQ-50*. Hämtad 2016-04-15 från [http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/publikationer/spoergeskemaer/nosacq50/~media/Spoergeskemaer/Nosacq-50/Language-versions/NOSACQ-50---Swedish2012.pdf](http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/publikationer/spoergeskemaer/nosacq50/~/media/Spoergeskemaer/Nosacq-50/Language-versions/NOSACQ-50---Swedish2012.pdf)
- Granlund, J. (2015). *Så attackerade 21-åringen skolan*. Hämtad 2016-05-02 från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/article21655200.ab>
- Jansson, B. (2015, 23 oktober). "Se över säkerheten på skolorna." Hämtad 2016-04-18 från <http://www.svt.se/opinion/lararnas-riksforbund-om-trollhattan>
- Kines, P., Lappalainen, J., Mikkelsen, K. L., Olsen, E., Pousette, A., Tharaldsen, J., ...Törner, M. (2011). Nordic safety climate questionnaire (NOSACQ50): A new tool for diagnosing occupational safety climate. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 41(6), 634-646. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ergon.2011.08.004>
- Kylén, J. (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation. (1. Uppl.)*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Livsmedelsverket. (2015). *Lokaler, hantering och hygien*. Hämtad 2016-05-02 från <http://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/lokaler-hantering-och-hygien/>
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2011). *Barns och ungas säkerhet*. Stockholm: Advant Produktionsbyrå AB.
- Neal, A. & Griffin, M. A. (2002). Safety climate and safety behaviour. *Australian Journal of Management*, 27, 67-76.
- Neal, A., Griffin, M. A., & Hart, P. M. (2000). The impact of organizational climate on safety climate and individual behavior. *Safety Science*, 34(1-3), 99-109. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0925-7535\(00\)00008-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0925-7535(00)00008-4)
- Pousette, A. (2013). *NOSACQ-50: Ett verktyg för att mäta säkerhetsklimat*. Göteborg:

- Göteborgs universitet.
- Rädda Barnen. (2011). *För en tryggare skola – att föra dialog och påverka lokalt för en skola utan kränkningar*. Hämtad: 2016-05-06 från <https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/utbildning-och-skola/Tryggare%20skola.pdf>
- SFS 1977:1160. *Arbetsmiljölagen*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Skolverket. (2015). *Skollagen*. Hämtad: 2016-05-10 från <http://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar>
- Skolverket. (2016). *Ansvar för elevernas arbetsmiljö*. Hämtad: 2016-04-12 från <http://www.skolverket.se/fran-skola-till-arbetsliv/apl/ansvar-for-elevernas-arbetsmiljo> 1.196819
- Skolverket. (2016). *Grundskola*. Hämtad 2016-04-12 från <http://www.skolverket.se/skolformer/grundskoleutbildning/grundskola>
- Säkerhetsakademien. (2015). *Skolsäkerhet- Tryggare skola*. Hämtad 2016-05-02 från <http://www.ssk.se/?page=konsultuppdrag-tryggare-skola>
- Tenfält, T. (2016, april). Obehöriga äga ej tillträde. *Lärarnas tidning, april, 16-19*.
- Törner, M. (2008). *Säkerhetsklimat och dess betydelse för säkerheten i arbetet – en översikt*. Arbetsmarknad och Arbetsliv, 14, 11-27.
- Törner, M. (2010). *Bra samspel och samverkan skapar säkerhet- om klimat och kultur på arbetsplatsen*. (Rapport, 2010:1). Göteborg: Arbets- och miljömedicin, Forskargruppen risk och säkerhet, Göteborgs universitet, Sahlgrenska akademien.
- Törner, M., Eklöf, M., Pousette, A. & Stave, C. (2011). *Högre säkerhet i livsmedelsindustrin: ett interventionsprojekt för bättre säkerhetsklimat*. (Rapportserie AMM, 2011:5). Göteborg: Göteborgs universitet, Sahlgrenska akademien, Medicinska institutionen, Avd för Samhällsmedicin och folkhälsa, Enh för Arbets- och miljömedicin.
- Törner, M., Pousette, A., Vega- Matuszczyk, J. & Björk, K. (2014). *Organisationsklimat för högt luftfartsskydd vid flygplatsarbete: Utveckling av Airdrome Security Climate Questionnaire (ADSECQ)* (Rapportserie AMM, 2015 Nr 3). Göteborg: Arbets-och miljömedicin, Göteborgs Universitet.
- Törner, M., Pousette, A., Larsman, P., Eklöf, M. & Hemlin, S. (2015). *Hälsa och framgång!: Organisationsklimat för hälsa, säkerhet, innovation, effektivitet*. Slutrapport. (Rapportserie AMM, 2015 Nr 1). Göteborg: Enheten för arbets- och miljömedicin, Göteborgs universitet.
- Vidlund, S., Stén, D, & Castelius, O. (2007). *Han förvarnade om massakern på Youtube*. Hämtad 2016-04-19 från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article11288994.ab>

Bilaga 1

Hej!

Vi heter Felicia Lind och Fanny Strömberg från Personalvetarprogrammet på Högskolan Väst, Trollhättan. Det är nu dags för oss att göra vårt examensarbete som har som syfte att undersöka säkerhetsklimat i skolmiljö.

För att undersöka säkerhetsklimat använder vi oss av en etablerad enkät och vi undrar om du kan hjälpa oss med vår undersökning genom att besvara frågorna i enkäten. Besvarande av enkäten beräknas ta ungefär 15 minuter och svaren kommer enbart att användas till forskning.

Under hela processen har du möjlighet att avbryta ditt deltagande i studien. Deltagandet är frivilligt och dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och det kommer inte vara möjligt att hänföra svaren till dig. Publiceringen kommer ske på portalen DIVA och vi kommer meddela när den färdiga studien är klar så även Du kan ta del och läsa den, om intresse för det skulle finnas!

Trollhättan 2016-XX-XX

Har ni några funderingar, tveka då inte att kontakta oss:

Kontaktuppgifter till studenterna:

Felicia Lind: feli0002@student.hv.se / 0702-485398

Fanny Strömberg: fast0002@student.hv.se / 0704-138924

Kontaktuppgift till vår handledare:

Josefa Vega Matuszczyk: josefa.vega.matuszczyk@hv.se / 0520-223714

Med vänliga hälsningar!

Felicia Lind och Fanny Strömberg